Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, къыркъар ай (август), 2, 2022 жыл

№ 91 (21136)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КъМР-ни Башчысы

Казбек Коков жарыкъландырыу проектге къатышханды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** «Билим» россейли обществону жарыкъландырыу проектине къатышханды. Анга кёре Аскер махтаулукъну шахары Нальчикге «Большая перемена» битеуроссей конкурсну ахыр кесегине чыкъгъанла, битеуроссей олимпиадалада алчы жерлени алгъанла – Россейни тюрлю-тюрлю регионларындан эмда Донецк бла Луганск Халкъ Республикаладан 25 школчу келгенди.

Казбек Коков къонакълагъа Къабарты-Малкъарны ара шахарыны табийгъат эмда башха эсгертмелерини, республиканы айныу атламларыны, мында жаш тёлюге къаллай онгла къуралгъанларыны юслеринден хапарлагъанды.

Школчула бек алгъа Нальчикни Къабарты-Малкъарда бек уллугъа саналгъан 33-чю номерли орта школунда болгъандыла. Эсигизге салайыкъ, бу мектеп 2019 жылда «Билим бериу» миллет проектни «Шёндюгю заманны школу» деген федерал проектине кёре ишленнгенди. Анда 35 кружок, ол санда сурат ишлеу, музыка эмда спорт жаны бла секцияла, бардыла. Бу мектеп эки бассейни, цифралы билим бериуню «IT-куб» арасы да болгъан республикада биринчи окъуу учреждения ды. Анда окъуучулагъа программирование дерсле берединe, мобиль устройстволаргъа приложения ла жазаргъа эмда башха амаллагъа да юйретедиле.

Цифралы билим бериуню арасына жюрюгенле, тюрлю-тюрлю регион эмда битеуроссей олимпиадалагъа къатышып, алчы жерлеге да чыгъадыла. 2020 жылда школда «Билим бериу» миллет проектни «Хар сабийни жетишими» федерал проектини себеплиги бла «Кванториум» сабий технопарк къуралгъанды. Аллай бири да былтыр Нальчикни 4-чю номерли гимназиясында ачылгъанды. 2021 жылны 1 сентябринде уа 33-чю номерли школда Математикадан билим бериуню игилендириуню «Муратла этебиз. Окъуйбуз. Жангычылыкъла табабыз» деген ресурс арасы ишлеп башлагъанды. Былтыр декабрьде уа «Эрмитаж-класс» клуб ачылгъанды, анга жюрюгенле ишлеген суратладан къуралгъан кёрмючню республиканы оноучусу къонакъла бла бирге жокълагъанды.

Ызы бла ала Къабарты-Малкъарда фахмулу сабийлени ачыкълау эмда алагъа себеплик этиу жаны бла «Антарес» регион араны кёре баргъандыла. Белгилисича, ол сабий чыгъармачылыкъны «Кюн шахар» академиясыны бир кесегиди. Къонакъла аны окъуу мекямларында болгъандыла, бийик технологиялы оборудование бла жалчытылыннган лабораторияларын, робототехника кабинетин, спорт майданын, музыка, суратлау, литература, шахмат отоуларын да кёргендиле. «Антаресни» сохталары, аланы араларында уа битеуроссей проектлени бла олимпиадаланы алчылары эмда алчы жерлени иелери да аз тюйюлдюле, къонакълагъа ара къалай ишлегенини юсюнден хапарлагъандыла. Бу кюнледе уа анда шахматладан КъМР-ни биринчилиги ётгенин да белгилерчады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Эл мюлк

Сугъарыуну кёрюмдюлери

Май, Прохладна эм Чегем районлада быйыл 1,825 минг гектар сугъарылгъанды. КъМР-ни Эл мюлк министерствосунда белгилегенлерича, ол иш «АПК-ны продукциясыны экспорту» деген регион проектни чеклеринде тамамланнганды. Анга аграрчылагъа субсидия халда 122 миллион сом берилген эди.

Жерчиликде урунгганланы айтханларына кёре, сугъарыуну хайырындан битимчиликде тирлик къууандырады.

Тирлик жыйыу къыстауду

Районланы администрацияларыны билдириулерине кёре, сабанчыла бу кюнлеге 45 минг гектардан 160,5 минг тонна будай эм арпа жыйгъандыла. Ол а былтыргъы кёрюмдюден 2,5 процентге игиди. Саулай айтханда уа, быйыл 205,2 минг гектарда мирзеу жыйыллыкъды.

Эсепле

Фатарланы санына къошулады

Шимал-Кавказстатны эсеплерине кёре, жыл башланнганлы предприятияла бла организацияла эм энчи предпринимательле 2034 фатарны хайырланыргъа бергендиле. Андан сора да, энчи иеле 927 жашау журт сюегендиле.

Къурулуш биригиуле бла 200,1 минг квадрат метрни тутхан неда былтыр бу замандан 26,9 процентге аслам фатарны, энчи предпринимательле да 141,4 минг квадрат метрни (38,6 процентге кёп) ишлегендиле. Организацияланы бла предприятияланы кючю бла да 58,7 минг квадрат метрде, 5,6 процентге аслам фатар тамам этилгенди.

Эл жерледе да сагъынылгъан кезиуде 96,9 минг квадрат метрни тутхан жашау журтла ишленнгендиле. Мында да танг кесек ёсюм эсленеди.

Сайлау

Кёп къатлы юйлени арасында эм тынгылыла ачыкъланырыкъдыла

«Единая Россия» партия «Эм ахшы юй. Эм иги арбаз» конкурсну жашауда бардырып башлагъанды. Аны юсюнден бу кюнледе КъМР-де Къурулуш эм ЖКХ министерствода бардырылгъан тюбешиуде белгили этилгенди. Ол «Кёп къатлы юйледе жашагъанла» партия проектни чеклеринде къуралгъанын белгилерчады.

Къурулуш министрни кенгешчиси **Борис Балагов**, тюбешиуню ача, «Эм ахшы юй. Эм иги арбаз» битеуроссей конкурс жашау журт-коммунал сферада башчылыкъ этиу мадарланы айнытыугъа бурулгъанын чертгенди. Ол инсанланы бу соруугъа сейирлерин къозгъаргъа себеплик этеригин да айтханды.

«Кёп къатлы юйледе жашагъанла» партия проектни КъМР-де жашауда бардыруугъа **Аслан Хагундоков** жууаплыды. Ол айтханыча, аны «Единая Россия» РФ-ни Къурулуш эм ЖКХ министерствосуну, «Жер-жерлени айнытыу» жамауат-праволу компанияны эмда «Жашау журт-коммунал сферада жамауат контрольну «ЖКХ контроль» миллет арасыны» себепликлери бла бардырады.

– Конкурс кёп къатлы юйлеге башчылыкъ этиуню игилендирир, алада жашагъанланы излемлерин жалчытыр, ала бирге хайырланнган мюлкге жууаплылыкъларын игилендирир мурат бла къуралгъанды. Алай бла уа инсанла жашагъан жерлеринде болумну тапландырыу башламчылыкълагъа эс бурлукъдула, кёп къатлы юйлеге башчылыкъ этиу сферада кеслерини эркинликлерин бла борчларын ангыларыкъдыла, – дегенди ол.

Тюбешиуде конкурсну болумлары, излемлери ачыкъ этилгендиле. Ала бла бу сайтда шагъырейленирге онг барды: **https://moydom.er.ru**.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Кенгеш

Социал соруулагъа аслам эс бургъандыла

Республиканы Правительствосуну кезиулю кенгешин аны Председатели **Мусукланы Алий** бардыргъанды. Бу жолгъу жыйылыу видеоконференция халда ётгенди. Анда социал-экономикалы айнытыу, жаш тёлюню иш бла жалчытыргъа себеплик этиу, адамланы социал жаны бла къоруулау соруула сюзюлгендиле.

Урунуу эмда иш бла жалчытыу министр **Асанланы Алим** жаш тёлюню иш бла жалчытыу жаны бла программа бла шагъырейлендиргенди. Ол эки кезиуден къуралады, кесини да болжалы 2030 жылгъа дериди. Бу программаны чеклеринде жаш тёлюню ол жаны бла онгдургъан къошакъ амалла жарашдырыргъа умут этиледи. Ала уа колледжлени эмда вузланы тауусханлагъа иш бла жалчытханланы сейирлерине тийишли билим берирге болушурукъдула. Андан сора да студентлеге окъуу кезиулерин урунуу неда предпринимательство бла келишдирирге онг берирге дейдиле. Ол умутда «жол карта» да боллукъду.

Программаны тамамлаугъа профильли министерствола, билим бериу учреждения ла, иш бла жалчытхан службала эмда жаш тёлю биригиуле къатышырыкъдыла. Сёз мында Россейде Жаш тёлюню союзуну, Студент къауумланы союзуну, Предпринимательлени ассоциацияларыны, Россейде школчуланы къымылдауууну регионда бёлюмлерини, сора дагъыда жаш тёлю парламент, волонтёр эмда добровольчество организацияланы юсюнден барады.

«Цифралы жамауат» деген къырал программагъа тюрлениуле кийириуню юсюнден экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис** хапарлагъанды. Тюрлениуле Россей Федерацияны субъектлерини «Информациялы инфраструктура» деген федерал эм регион проектлени тамамлагъанда этилген къоранчларыны бир кесегин жабыу бла байламлыдыла.

Кенгешде дагъыда гражданлагъа ахча бла себеплик этиуню юсюнден сёлешиннгенди эмда министерстволаны бир-бир норматив-праволу актларына тюрлениуле кийириу бла байламлы талай бегим къабыл этилгенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Саулукъ

Мекямланы тышлары, ичлери да тюрленедиле

«Саулукъ сакълауну биринчи болушлукъ берген бёлюмюн жангыртыуну» проектине кёре, Нальчикде 4 поликлиникагъа толу ремонт этиледи, Зольск, Чегем, Терк эм Черек районлада, Бахсанда багъыу организацияла жангыртыладыла. Аушигерде амбулаторияны къурулушу бошалгъанды, бусагъатда анга мебель бла оборудование алынады. Нарткъаланы районла аралы кёп профильли больницасыны ремонту да андан ары бардырылады, деп билдиредиле Къабарты-Малкъарны Саулукъ сакълау министерствосундан.

Ведомствону башчысы **Рустам Калибатов** бла аны орунбасары **Марат Кармов** Нальчикде 2-чи номерли поликлиникада бла Чегемни ара больницасында поликлиникада жангыртыу ишле къалай баргъанларына къарагъандыла, алыннган оборудованияны халин саусузланы электрон карталары бла башха документация къалай жюрютюлгенин соргъандыла. Министр мекямланы тёгереклерине да эс бургъанды.

Алай бла Хацуков атлы район поликлиникада ремонт-къурулуш ишлени битеу комплекси толтурулгъанды, инженер, ток ызлары, жылытыу системасы алышыннгандыла, тышы, башы да жангыртылгъанды. Учреждение «аяулу технологияланы» жорукъларына тийишли боллукъду. Анга кёре, кесеклери болгъанла эм температуралары кётюрюлгенле энчи эшикле бла кирликдиле.

Медицина профилактика, сабий эм акушер-гинекология бёлюмле башха-башха корпуслада боллукъдула. Республиканы бюджетинден ахчагъа дагъыда поликлиникагъа кирген жер да тапландырыллыкъды, холл кенгертилликди, сабий бёлюмде уа жаралагъа байлау салгъан кабинет ачыллыкъды. Чекленнген онглары болгъан адамлагъа медицина болушлукъ этиуню качествосун ёсдюрюрча мадарла да этилликдиле. Льготалы аптеканы отоуу да уллуракъ боллукъду.

Рустам Калибатов ремонт ишлени тамамлау эм аланы болжаллары бла байламлы талай эсгертиу этгенди, ол санда келген кабинетлени тынч табарча белгилени эм маршрутланы схемаларын орнатыргъа кереклисин да айтханды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Маданият

Жанхотияда шуёхлукъну байрамы

Къабарты-Малкъар Республика къуралгъанлы жюз жыл толгъанына жоралап, Бахсан районну битеу эллеринде «Келигиз мени элиме» деген ат бла фестивальла бардырыладыла. Бу кюнледе Жанхотияда да болгъанды аллай къууанчлы иш.

Элни Маданият юйюнде тюрлю-тюрлю миллет мастерскойла ачылгъан эдиле. Ары келген къонакълагъа ташдан эмда жюнден жарашдырылгъан аберилени, къол бла эшилген кийимлени кёргюзтгендиле. Чыгъармачылыкъ биригиулени келечилери да аллай затлары бла шагъырейлендиргендиле. Башхала уа алайда окъуна миллет аш-азыкъла бла сыйлагъандыла.

– Къайсы элни да байлыгъы – элчиледиле. Ма мында да, Жанхотияда, кёп жылланы ичинде башха-башха миллетлени адамлары мамырлыкъда, бир бирге хурмет эте жашайдыла, тарыхха сакъ кёзден къарайдыла, миллет адет-тёрелени сакълайдыла. Барыгъызгъа да къууанчлы жашау эм насып тежейме! – дегенди районну башчысы Артур Балкизов.

Къонакъла эл къалай къуралгъанын хапарлагъан стендге къарагъандыла, концертге да къатышхандыла. Анда республиканы, районну эмда элни артистлери Ата журтха сюймекликни юсюнден жырлай эдиле. Маданият юйню жаш келечилери уа миллет тепсеуле бла къууандыргъандыла. «Доури» дауурбасчы къауум да къызыу къарсладан юлюшлерин алгъандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат бла **КУРДАНЛАНЫ Сулейман** хазырлагъандыла.

КъМР-ни 100-жыллыгъына — 2 бет

Аны жашау жоругъу жамауатха жараргъа эди

Кёнделенчиле Махийланы Жанмырза бла Маккаланы Бислюш беш жаш ёсдюргендиле. Ала жангы жашауну орнатыугъа, ара мюлклени къураугъа юлюш къошхан айтхылыкъ аталарына ушагъандыла. Аладан бири Шаухал эди.

Тарых — 3 бет

Тау бийни Малкъарукъланы Исламны (Дадашны) аты халкъда кенг белгили болгъанды. Ол Огъары Чегемде туугъанды. Атасы Доушуко, алты жылында аманатха берилип, патчахны юйюнде ёсгенди, ахшы билим алгъанды, ол санда аскерчилик жаны бла да. Ызы бла патчахны аскерини санында къуллукъ этгенди.

Аты иги бла айтылгъанлай къалгъанды

Солуу — 4 бет

«Долинск» санаторийде солургъа Россейни жыйырмадан артыкъ регионундан келедиле. Бусагъатда анда 364 адам солуйду. Дагъыда больницадан чыкъгъан саусузла реабилитация кезиулерин мында ётедиле.

Гитчеле, абаданла да зауукълукъ табадыла

Казбек Коков жарыкъландырыу проектге къатышханды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Казбек Коков школчулагъа Олимпиадалы махтаулукъну аллеясын да кёргюзтгенди. Анда тюрлю-тюрлю жыллада бардырылгъан Олимпиада оюнланы чемпионларыны эмда призёрларыны атлары бла эсгертме къангачыкъла салыныпдыла. Аланы бир къауумлары уа КъМР-ни жыйымдыкъ командаларын хазырлагъан арагъа жюрюгенледиле. Бюгюнлюкде ол арада спортну 24 тюрлюсюнден 2700 чакълы бир спортчу жараула этедиле. Ара къуралгъанлы анда Россейни спортуну 13 устасы, Олимпиада оюнлагъа къатышхан 10 адам хазырланнганды. 80-ден аслам спортчу дунияны эмда Европаны чемпионлары бла призёрлары болгъандыла. 200-ден аслам адам Россейни чемпионатларында бла биринчиликлеринде хорлагъандыла эмда алчы жерлеге тийишли болгъандыла.

Жаяу экскурсияны кезиуюнде Казбек Коков Жаш тёлюню чыгъармачылыгъыны къаласыны къурулушуну юсюнден да хапарлагъанды. Аны 2024 жылда хайырланыргъа берирге белгиленеди. 20 минг квадрат метрде суратлау мастерскойла, киноэмда архитектура студияла, коворкинг-зонала, шёндюгю искусствону музейи, интерактив тарых-патриот музей, Б.Х. Темирканов атлы Къабарты-Малкъар къырал филармония орнатыллыкъдыла.

«Жаш тёлю чыгъармачы коллективле айныр эмда Къабарты-Малкъарны атын айтдырыр ючюн тийишли онгла къураргъа кюреширикбиз», – деп чертгенди республиканы оноучусу.

Казбек Коков Атажукъ улуну терек бахчасыны юсюнден да хапарлагъанды. Парк 200 гектарны тутады, аны тереклерини бла юлкюлерини араларында уа башха жерледе тюбемегенле да бардыла.

Артдаракъда уа Къабарты-Малкъарны Башчысы школчула бла бирге «Махтаулукъну ёмюрлюк оту» мемориалгъа гюлле салгъанды, эсгертме къалай къуралгъаныны, республиканы халкъы Уллу Ата журт урушда Хорламгъа не юлюш къошханыны юсюнден да хапарлагъанды. Сабийле эсгертмени тюбюнде къарындаш къабыр болгъанын, анда Уллу Ата журт урушда жигитча сермешип ёлген совет аскерчиле асыралгъанларын, Къабарты-Малкъарны ууучлау аны тюрлю-тюрлю районларында эки айдан алты айгъа дери созулгъанын билгендиле. 1943 жылны 11 январында уа Къызыл Аскер Къабарты-Малкъарны битеу жерин душмандан толусунлай азатлагъанды.

Уруш жыллада бизни республикадан 100-ден аслам адам Брест къалада душманнга биринчи болуп тюбегенлени санында болгъанды, 40 мингден аслам адамыбыз урушдан къайтмай къалгъанды. Республикада жашагъанладан 175-чи эмда 337-чи мараучу дивизияла эмда 115-чи атлы дивизия къуралгъандыла. Республиканы жеринде 14 эвакогоспиталь ачылгъанды. 12 мингден аслам адамыбыз Уллу Ата журт урушну кезиуюнде жигитлик этгенлери ючюн къырал саугъала бла белгиленнгендиле, 9-су Махтаулукъну орденини кавалерлери болгъандыла, 33-сюне Совет Союзну Жигити деген ат аталгъанды.

Ара шахарыбызда жашагъанла Уллу Ата журт урушну кезиуюнде кёргюзтген батырлыкълары эмда чыдамлыкълары ючюн, мюлк эмда культура къурулушда болдургъан жетишимлери ючюн да Нальчик Ата журт урушну биринчи даражалы ордени бла саугъаланнганды, 2010 жылда уа Россейни Президентини Указы бла анга «Аскер махтаулукъну шахары» деген сыйлы ат аталгъанды.

Ахырында КъМР-ни Башчысы школчулагъа бла экскурсияны къурагъанлагъа ол сейирлик эмда эрикмезча болгъаны ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди, шахарчылагъа бла аны къонакъларына да жарыкъ тюбегенлери эмда жылы сёзлери ючюн ыспас этгенди.

«Билим» россейли обществоча уллу жарыкъландырыу организацияны мени экскурсияны бардырыргъа чакъыргъаны манга бек хычыуун кёрюннгенди. Бу биригиуню ишин къайтарыуну Президентибиз Владимир Путин дурус кёргенди. Бу проект ушакъ халда, бир бири бла сёлешиу амал бла билим бериуню аламат майданы болгъанына ийнанама. Жашчыкъла эмда къызчыкъла бла энтта да тюбеширге келишгенбиз»,- деп жазгъанды Казбек Коков кесини Телеграм-каналында жолоучулукъдан сора деп билдиргендиле КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Интервью

Мектеплени къурулушларына – танг себеплик

Къабарты-Малкъарны жарыкъландырыу эмда илму министри Анзор Езаов республиканы Правительствосуну «ВКонтакте» социал сетьде бёлюмюнде тюзюнлей эфирге къатышханды. Ол анда хайырланыучуланы соруулларына жууапла бергенди, ведомствону иши, планлары бла да шагъырейлендиргенди.

- Анзор Клишбиевич, биринчи соруу школланы къурулушлары бла байламлыды: бу жаны бла бюгюнлюкде хал къалайды?

- Ол бизни барыбызгъа да магъаналы соруудy дерчады. Ёхтемленип айтайым, бизни республика бу жаны бла алчыланы санына киреди.

Сёз ючюн, быйыл юч школ ишленирикди: Прохладныйде, Нарткъалада эмда Куба элде. Аланы барында да кёп къалмай 1,8 минг жер боллукъду. Жети школну къурулушу уа башланнганды. Эм уллусу Нальчикде боллукъду – ол 1,5 минг жерлиди. Алагъа да 4,5 минг сабий жюрюрюкдю. Келир жыл а энтта сегиз школну къурулушу башланырыкъды. Саулай айтханда, 2024 жылгъа онсегиз мектеп къошулургъа керекди. Хар район аладан бир-экиси къоллу боллукъду. Бу экиюч жылны ичинде школла ишлеуге 10,5 миллиард сом бёлюнюрюкдю.

- Жангыла бла алай болсун, шёндюгю школлагъа уа тынгылы ремонт этилемиди?

- Этилмей а. Быйыл бла келир жыл ол жумушлагъа 2,5 миллиард сом бёлюнюрюкдю. Битеуда 50 школ жангыртыллыкъды. Аны юсюне республика энтта да бир конкурсдан ётгенди да, 2023 жылда тогъуз мектепни жангыртыргъа ахча алыргъа боллукъду. Алай бла мадар этиллик объектлени саны 59-гъа жетеди.

Биз, аны бла тынчайып къалмай, 2024-2025 жыллагъа заявкаланы хазырлай турабыз. Къысхасы, битеуда 176 школну жангыртыргъа керекди да, этер ишибиз кёпдю.

Дагъыда къошаргъа сюеме: алагъа тынгылы ремонт этиу бла чекленип къалмай, партала, шинтикле, башха затла бла да жалчытабыз. Жаланда жангы китаплагъа быйыл онтёрт миллион сом бёлюннгенди.

- Мектепле бла садикле жангы окъуу жылгъа хазырмыдыла?

- Ремонт ишле графикден кеч къалмай барадыла, хар нени да келир айны орталарына бошаргъа керекбиз. Нек дегенде, онтогъузунчу августда республика аны бла байламлы отчётун кёргюзтюрге борчлуду.

Окъуу учреждениялада террорчулукъдан къорууланыугъа эм уллу магъана бериледи. Ашханаланы битеу керекли затла бла жалчытыугъа да энчи эс бурулады. Гитче класслада окъуучуланы жылы аш бла жалчытыуну юсюнден Президентни буйругъун толтура, бизни республика ол ишге бек тынгылы къатышады. Былтыр анга 551 миллион сом къоратылгъанды. Быйыл а 590 миллион бёлюннгенди. Алай бла 52 минг сабийге жылы аш берилип турлукъду. Бу ишге бизни министерство, башха ведомствола да къатышадыла, къайда не кемчилик болса, мычымай тинтедиле, оноу этедиле. Ата-аналаны бу жаны бла айтырыкълары неда тарыгъыулары бар эселе – алагъа тынгылап, мадар этерге хазырбыз.

Ашны юсюнден айтханда уа, ол сабийлеге тийишли, саулукълу болурча кюрешебиз. Мен кесим да жер-жерлеге барсам, анга кёз жетдирмей къоймайма. Продукцияны асламысы бла школланы республикалы предприятияла жалчытадыла. Тышындан да бардыла, алай кёбюсю, айтханымча, кесибиздендиле.

- Китапла бла уа хал къалайды, бармыдыла, жетемидиле?

- Ала бла жалчытыугъа быйыл эки кереге кёп ахча бёлюннгенди – 115 миллион сом. Ол муниципалитетлеге, школлагъа да жетгенди. Бир игиси - конкурс жумушланы къагъытны эмда аллай продукцияны багъаларына къошулгъунчу тындыргъан эдик да, китапланы жетерча аллай бирин сатып алгъанбыз.

Ана тилледен бла литературадан китапла бла да жарсыу боллукъ тюйюлдю, аладан 92 мингин алгъанбыз.

Быйыл жангы ФГОС-ла (билим бериуде федерал стандартла) кийирилгендиле да, аны себепли китапланы асламысы да жангыладыла. Миллет тилледе басма материалланы жарашдырыугъа авторланы коллективлери тири къатышхандыла, сау болсунла. Аланы къармашыулукъларыны хайырындан ишни болжалындан алгъа окъуна бошагъан эдик.

- Устазланы эмда сабий садикледе юйретиучюлени айлыкъларыны юсюнден айтыр зат а бармыды?

- Республиканы Башчысы Казбек Коков анга бек уллу эс бурады. Былтыр план бла аланы иш хакъларын тёрт процентге кётюрюрге керек эди да, биз аны он процентге кёбейтгенбиз. Кёп болмай регионну Правительствосуну кенгешинде быйыл да ма аллай бир къошаргъа оноу чыгъарылгъанды. Ары билим бериу системада уруннганла барысы да тюшедиле.

Педагогну иши бек магъаналы болгъанын биз толу ангылайбыз, аны себепли бу жаны бла къолдан келгенни этерге кюрешебиз.

- Окъуу классла толамыдыла, жерле бармыдыла?

- Классда бир сабийге эм азындан эки бла жарым квадрат метр жетерге керекди. Алай отуз эм андан аслам окъуучу болгъан классла къурауну мен тюзге санамайма. Сабийлени хар бирине да эс бёлюрге, окъуу ишни тап бардырыргъа къыйыныракъ болур дейме. Аны себепли ол мардадан озууну дурус кёрмейме.

Саулай республикада бир классда орта эсеп бла 28-30 сабий окъуйду. Бирлеринде аланы саны андан азды, бирлеринде кёбюрекди, ортасы уа ма аллай бирди.

Иш хакъны юсюнден айтханда, энтта да бир затны эсгеририк эдим: биз педагогланы айлыкъларын отраслевой системагъа кёчюрюрге сюебиз. Башхача айтханда, аланы хакълары сабийлени санына кёре тергелмезча. Классда окъуучу аз эсе, кёп эсе да, алагъа устаз бирча къыйын салады, заман бёледи.

- Миллет проектлени хайыры къалайды? Сора келир кезиулеге планларыгъызны да туура этсегиз эди.

- Миллет проектле саулай регионланы алгъа элтген кючдюле. Билим бериу бла да иш ма алайды.

Бизники «Билим бериу» проектди. Анга регионну кесини тийишли проектлери киредиле.

Аланы хайыры бла жангы школла ишленнгенлери азмыды да? Къайтарып эсгертейим: 10,5 миллиард сом – ол бир заманда да болмагъанча кёпдю. Сабийлеге 11,5 минг жангы жерле къураллыкъдыла.

Школланы тынгылы жангыртыу, аланы битеу керекли затла бла жалчытыу – ол ахшы тюрлениулени республикада жашагъанланы кёп къалмай барысы да сезерикдиле.

Мектепледе «Точка роста» арала къураугъа да уллу эс бурулады. Алада тюрлю-тюрлю жаны бла къошакъ билим бериледи. Быйыл аллай 37 объект къураллыкъды, келир жыл энтта да 38 къошуллукъду. Аны бла школланы кёп къалмай барында да боллукъдула быллай арала.

«Шёндюгю школ» деген проектни хайырындан коррекциялы мектеплени мюлк-техника онглары кючлендириледиле. Сёз мында интернатланы юслеринден барады. Кесигиз билгенликден, алада энчи эс бурургъа керекли сабийле окъуйдула. Быллай учреждениялада мастерскойла ачыладыла. Психология службаларын оборудование бла жалчытыргъа быйыл 8,9 миллион сом къоратылгъанды.

Проектле, алагъа кёре уа планла да кёпдюле. Ала келген ахча бла, этилген ишле бла магъаналыдыла. «Цифралы халны» чеклеринде школла жангы компьютер техника къоллу бола барадыла. Келир жылгъа ала бары да аны хайырын кёрлюкдюле. «Земский устаз» программаны себебинден школларыбызгъа жети педагог келгенди.

Энчи орта билимни магъанасы ёсе баргъанын да белгилерге сюеме. Ол а «World Skills» проект бла байламлыды. Аны чеклеринде быйыл онбир мастерскойну хар не бла жалчытырыкъбыз. Келир эмда 2024 жыллада энтта да 29 мастерскойда мадар этилликди. Аны бла республикада битеуда быллай 40 бёлюм боллукъду. Бу ишге къырал кёп къалмай 200 миллион сом бёлгенди.

Алай бла миллет эмда регион проектлеге къатышыу – ол жаланда ахча неда мюлк угъай, саулай билим берию качествосун кючлендириудю.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Элбрус райондан

Магъадан чыгъарыргъа алланып

Тырныауузда жангыдан магъадан чыгъарып башлауну проектини экинчи кесегин тамамлау бла байламлы ишчи къауумну кезиулю жыйылыуу бардырылгъанды. Анга республиканы Правительствосуну председатели Мусукланы Алий, «Элбрус тау-магъадан комбинат» чекленнген жууаплылыгъы болгъан обществону генеральный директору Игорь Ушаков, министерстволаны башчылары къатышхандыла.

Жыйылыуда билдирилгенича, проектни биринчи кесеги тамамланнганды, анга кёре жер тюбюнде байлыкъланы хайырланыугъа лицензия алыннганды, аны техника – экономика жаны бла мурдору жарашдырылгъанды, талай башха жумуш тамамланнганды. «Гипроцветмет» акционер общество субподряд организацияла бла тау-байыкъландырыу комбинатны къурулушуну проект документациясын хазырлагъанды, ол къырал экспертизаны ётгенди, газ эм энергетика ызланы тартыуну юсюнден келишимле тауусулгъандыла.

Малчылыкъда эсленнген ёсюм

Бюгюнлюкде Элбрус районда Эл мюлк производство корпоратив, 31 31 фермер мюлк, адамланы энчи 2 443 мюлклери бардыла. Асламысы малчылыкъ бла кюрешедиле. 2022 жылны экинчи жарымыны аллына тууарланы саны 15 637 болгъанды, ийнеклени – 9 870, къойла бла эчкиле – 47 921, ана къойла – 29 324, атланы да – 966. Былтырны аллай кезиую бла тенглешдиргенде, ёсюм 101 эм 103,7 процент болгъанды.

Тууар эм тауукъ этден 1 943 тонна чыгъарылгъанды, сютден – 13 502 тонна эм жумуртхаладан да 1 279-су алыннганды. Ол а 11, 6,1 эм 5 процентге кёпдю.

Усталыкъларына кёре – ишчи жерле

Районну Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал къоруулауну арасындан билдиргенлерине кёре, 2022 жылны июлюна ишсизлик 2,9 процент болгъанды. Жылны биринчи жарымында иш излеп 453 адам келгендиле, аладан 343-чю ишсизлеге саналгъандыла. Бюгюнлюкде эсепде 618 инсан барды, пособияны аладан 209-су аладыла.

Иш бла жалчытханла 80 бош ишчи жер болгъанын билдиредиле. Жылны башындан башлап 102 инсан ишге тохтагъандыла, ол санда Россейни башха регионларында да: Краснодарда «Корпорация «Электросевкавмонтаж» организацияда «Экскаваторну машинисти» деген усталыкъда бла Хабаровскда «Спецавтотранс» обществода «Автомобильни водители» усталыкъда.

Анатолий ТЕМИРОВ.

КъМР-ни 100-жыллыгъына

Аны жашау жоругъу жамауатха жараргъа эди

Кёнделенчиле Махийланы Жанмырза бла Маккаланы Бислюш беш жаш ёсдюргендиле. Ала жангы жашауну орнатыугъа, ара мюлклени къураугъа юлюш къошхан айтхылыкъ аталарына ушагъандыла. Аладан бири Шаухал эди.

Ол 1910 жылда Кёнделенде туугъанды, ёсгенди. «Унутулмазлыкъ жылла» деген китабында айтханына кёре, акъ къазакъла элге киргенде, анга тогъуз жыл бола эди. Ол душманла Жабелланы Мусосну тутханларын, Хочуланы, Энейланы, Мусукаланы, дагъыда башхаланы юйлерин кюйдюргенлерин, 1922 жылда жангы школну къурулушуна Сергей Киров, Энейланы Магомет бла Мусукаланы Ахмат таш салгъанларын да кёргенди. Медиреседе, артда школда да эки жыл окъугъанды.

Онжети жылында экиге айланнган къарындашы Мусукаланы Исхакъны да нёгер этип, бирде жаяу, бирде ары баргъан арбалагъа тагъыла, Нальчикге жетгендиле. Исхакъ Нальчикде къалгъанды. Шаухалны уа Мечиланы Кязимни жашы Асхат, къумукълу къыз Ардашева Тамара, башха жашла бла бирге Краснодарда ФЗУ-да окъургъа ийгендиле. Орус тилни иги билмегенлери себепли, алагъа энчи дерсле бергендиле. Пастухова бек болушханын китабында Шаухал ыразылыкъ бла эсгереди. Ол заманда анда педрабфакда окъугъан Чочайланы Рамазан, Гочаланы Магомет, Цораланы Суфиян, Будайланы Хусей да алагъа къайгъыргъандыла. Студент заманында РСФСР-ни жарыкъландырыу халкъ комиссары Анатолий Луначарский бла тюбешгенлерин да айтыучу эди Махий улу. ФЗУ-да аланы токарь, слесарь, темир жолчу эм башха усталыкълагъа юйретгендиле.

1930 жылда окъуун бошагъанлай, аны Георгиевскийде слесарь мастерскойлагъа ийгендиле. Темир жолчу болургъа эди мураты. Алай ол сюйгенча болмагъанды. Кёп бармай Шаухалны Владикавказда педрабфакга жибергендиле. Аны экинчи курсха алгъандыла. 1932 жылда аны тауусуп, къагъытларын Горский институтха берип, элге келгенлей, аны, партячейкада секретарьны болушлукъчусу этип, Аман-Къабакъда (Бедик) 379-чу къумалы совхозгъа жибергендиле. Ол анда мюлкню директору Газаланы Мусса, ара бёлюмню таматасы Мусукаланы Батокъа бла ишлегенди. Ызы бла Шаухалны туугъан эли Кёнделеннге комсомол биригиуню секретарына айырыгъандыла, Лашкутаны бла Быллымны комсомолчуларына да болушургъа буюруп.

Махий улу анда ишлеген эки жылны ичине элде комсомолчуланы саны тёрт жюзден атлагъанды, анга кёре биринчи ячейкаладан а жетиси болгъанды. Тамам ол кезиуде жангы ара мюлкню къайгъысын кёргенле Хаймаша жайлыгъында жау-бишлакъ завод, Этезланы-Къолда уа комсомол ферма къурагъандыла. Иши асыры иги баргъандан, ферманы юлгюге тутуп, республиканы къалайындан да келип юйреннгендиле, жаш адамланы башламчылыкъларына махтау бергендиле. Анга алай жетишимли болургъа болушхан ВЛКСМ-ни обкомуну экинчи секретары Хаммаланы Магометге, областьны халкъ жарыкъландырыу бёлюмюню таматасы Энейланы Махмутха, комсомолну Малкъар округ комитетини секретары Мусукаланы Исмайылгъа ыразылыгъын къайтып айтады китабында Махий улу.

Къурау ишде аллай сынауу болгъан Махий улун 1933 жылда ВЛКСМ-ни область комитетине чакъырып, Гитче Къабартыда политика бёлюмде ишлерге жибергендиле. Анга анда Кизлярны Улбашев эмда Антонов атлы бирлешген колхозларында комсомол биригиуге таматалыкъ этерге тюшгенди.

1934-1935 жыллада Шаухал ВЛКСМ-ни Малкъар район комитетини экинчи секретарына айырылгъанды. Биринчиси уа Бачиланы Магомет эди. 1935 жылда Элбрус, Чегем, Холам-Бызынгы, Черек районла къуралгъанда, Махий улун аланы бирине комсомол секретарь этебиз дегендиле, ол а Бийик коммунист эл мюлк школда окъургъа ийигиз деп тилегенди. Анда да аны комсомол бёлюмню экинчи курсуна алгъандыла.

Бир жылдан юйге къайтханлай, аны Элбрус районну халкъгъа билим берген бёлюмюню таматасына салгъандыла. Ол анда юч жыл ишлегенди. Ол заманны ичине эки кере да Москвада халкъгъа билим берген кадрланы усталыкъларын кётюрген курсланы ётгенди. Анда РСФСР-ни Жарыкълау наркомуну заместители Надежда Крупская бла да тюбешгенди. Ол, Шаухалны кесине чакъырып, энчи ушакъ эте, Энейланы Махмутну соргъанды. Бир эллиле болгъанларын билгенде: «Къабарты-Малкъарда халкъгъа билим бериу ишге жаратылгъанча, билимли, акъыллы адамды Махмут Алиевич», – деп махтагъанды жерлешибизни.

Артда, келишгенлерича, Шаухал Надежда Крупскаягъа къагъыт жазып, Бахсан ауузундагъы элледе

школлагъа парта, стол, окъуу керекле ийдиргенин да эсгериучю эди Шаухал. Ол жыллада ол район аппаратны комсомол организациясыны бюросуну, райисполкомну президиумуну да членине айырылгъанды, культура, жарыкъландырыу учреждениялана ишлерине къураугъа эс бургъанды.

Шаухалны 1939 жылда Ленинчи партияны тизгинлерине алгъандыла. Ызы бла Къабарты-Малкъар обкомуну кадрла, халкъгъа билим бериу эм культура секторну таматасыны къуллугъуна салгъандыла. Бир жылдан а Къабарты-Малкъарны Баш сюдюню председателини заместители этгендиле.

Уллу Ата журт уруш башланнганда, Шаухалны Минги тау тийресинде солууда тургъан жеринден чакъырып, Винницагъа жюк машинала элтген жюк эшелонну ашырыргъа буюргъандыла. Сексен машина бар эди анда. Жюкню ары жетдиргенни къыйынлыгъын айтып-айтырча да болмаз – хар тохтагъан жерде хапар излеген тасхачыла, башындан атхан немисли самолётла…

Темир жол бла барыр онг болмай, жетер жерлерине да жетмей, тохтап, машиналаны платформалагъа тюшюргендиле. Андан ары барырча алагъа, шофёрланы олтурта тургъанлай, биягъы самолётла жетип, от-окъ къуйгъанда, Шаухал алайда, Корсун-Шевченкону къатында, биринчи уруш жарасын алгъанды. Алай а анга берилген борчну толтургъунчу тохтамагъанды. Кюндюз барыр онг болмай, кече бла чыкъгъандыла жолгъа. Винницагъа жетип, ишни тамам этгенден сора таулу жаш артха алай тебиригенди.

1941 жылны декабрь айында Шаухалны кесини тилеги бла Шимал -Кавказ фронтну аскер трибуналына ётдюргендиле. Ызы бла 103 стрелковый бригаданы аскер трибуналыны членине айырыгъандыла. Ол заманда Шаухал Краснодар тийресинде Кущево жанында баргъан урушлагъа къатышханды. Андан сора аны Аскер-юрист академияны курсларына жибергендиле.

Анда эки ай окъуп къайтхандан сора Махий улун Тау-Артыны аскер трибуналыны членине алгъандыла. Кёп да бармай чекчи аскерлени управлениясына следователь этип ётдюргендиле. Ызы бла ол 90-чы энчи аскер полкну следователи, Шимал-Кавказ фронтну трибуналыны члени, 9-чу стрелковый бригаданы аскер трибуналыны члени болгъанды. Юстицияны тамата лейтенанты Ата журт урушну экинчи даражалы ордени, иги кесек майдал бла да саугъаланнганды.

Кёчгюнчюлюкде Махийланы Шаухал Къыргъызстанда мюлк къуллукълада ишлегенди. Андан къайтхандан сора Нальчикде ишчи эм партия коллективлеге таматалыкъ этгенди, КъМКъУ-ну тарых бёлюмюн бошагъанды. Солургъа уа «Промбыткомбинат» биригиуню таматасыны къуллугъундан кетгенди. Гюлюйланы Зоя бла ол жаш бла къыз ёсдюргендиле. Валера дуниясын алышханды. Светлана, Магометханланы Магометни юй бийчеси, ингилиз тилден устаз болуп тургъанды. Бусагъатда солуудады.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

ТАРЫХ

Аты иги бла айтылгъанлай къалгъанды

Тау бийни Малкъарукъланы Исламны (Дадашны) аты халкъда кенг белгили болгъанды. Ол Огъары Чегемде туугъанды. Атасы Доушуко, алты жылында аманатха берилип, патчахны юйюнде ёсгенди, ахшы билим алгъанды, ол санда аскерчилик жаны бла да. Ызы бла патчахны аскерини санында къуллукъ этгенди. 1858 жылда Кърым урушдан сора, Киевни гусар полкуну лейб-гвардиясыны ротмистрини къуллугъун бошап, Огъары Чегемге къайтханды.

Доушукону анасы белгили бий тукъумдан – Атажукъладан – болгъанды. Аны жети къарындашы да Хиджрагъа кетерге тебирегенлеринде, ол жерлерин жашына къоюп, аланы биргелерине кетген эди.

Алай бла Малкъарукъланы Исламны тауда, ёзенде эм Къарачайда да иги кесек жери болгъанды. Анга сегиз жыл болгъанда, атасы ёледи. Анасы, Дудаланы къызлары, чегемли бийге - Барасбийланы Муссагъа - эрге чыгъады. Ол а Исламгъа жетген жерлени къолгъа этерге ашыгъады. Болсада жуукъ жетген Орусбийлары бла Кърымшаухаллары Ислам жанлы болуп, аны къоруулайдыла.

Жаш бий акъылбалыкъ болгъандан сора, Къарачайгъа Чегемден келечиле келип, аны ызына къайтырын эм жеринде бийлик этерин тилейдиле. Алай бла Ислам ёз юйюне къайтады. Барасбийланы Мусса себеплик этип, Барасбийланы Мисирхан бла бир юйюр къурап, узакъ ёмюрню насыплы жашагъандыла. Алты къыз бла эки жаш да ёсдюргендиле.

Нальчикде турмушу

1909 жылда Малкъарукъланы Дадаш, Нальчикде Словесный сюдню депутаты, шахарда Церковная бла Елизаветинская (бусагъатда Кешоков эм Нахушев) орамла бирге къошулгъан жерде, мюйюшде орналгъан омакъ, бир къатлы юйге бюсюреп, аны сатып алады (бусагъатда анда республиканы гинжи театры орналады). Аны кеси сюйгенча да жангыртады.

Нальчикде Шогенцуков орамда юйю. Бусагъатда аны орунна «Почта России» орналыпды.

Сабийлери ёсюп, юй тарлыкъ этип башлагъанда, Дадаш жашау журтуну жанында Санкт-Петербургдан архитекторгъа эм Ирандан прорабха, балконларын сынжырла тутхан эки къатлы мекям ишлетеди. Сабийлерини отоуларын да кеслери бюсюрегенча жасайды. Къонакъ отоу, тепсеген зал, ачыкъ кёкню тюбюнде ашхана да къураладыла. Жашау журт битгенден сора Дадаш къонакъланы чакъырады. Ол кезиуде архитекторну аз сёзлю къызы тау бий, уллу ахча къоратып юй ишлегенлигине, аны ичинде кёп жашамазлыгъын айтады. Жарсыугъа, аны сёзлери керти болгъандыла.

Малкъарукъ улуну Нальчикде башха жашау журту да болгъанды. Юйлеринден бири Шогенцуков (Бульварная) орамда, бусагъатда Россейни почтасыны мекямы сюелген жерде, орналгъанды. Аны сурат ында Малкъарукъ улу бла жашчыгъы да бардыла.

Дадашны намысы таматаланы эм халкъны арасында да бек жюрюгенди. Нальчик округда къайсы бир ишге да тири ол къатышханды. Аны себеплиги бла реальный училищени къурулушу башланнганды. Учреждение 1913 жылда Романовланы 300–жыллыкъларына ачылгъанды. Анда окъургъа Огъары Чегемден сабийчиклени да келтиргенди. Аланы бир къауумун юйюнде окъуна жашатып тургъанды.

Кешоков атлы орамда юйю.

Тырмашыулугъу

Исламны жерлери кёп болгъаны себепли, ол революциягъа дери да кесини жалчыларына жерле юлешгенди. Аны бла бирге Чегемде бла Быллымда Швейцариядан келтирилген къумалы бугъаланы хакъсыз юлюшгенлерин да кёпле эсгерединe.

Аланы уа тыш къыралгъа саулугъуна бакъдырыргъа бара тургъанлай, поездден кёрюп, жаратады да, тюшюп, аланы иелерин табады. Бугъаланы, ийнеклени да иги кесегин сатып алып, эки вагон бла Кавказгъа ашырады. Кеси да жолундан ызына къайтады.

Дадашны кёксюлдюм бугъалары Терк областьны эл мюлк кёрмючюнде дипломгъа бла ахча саугъагъа да тийишли болгъандыла. Дадаш тууарланы кёплеге юлешгенди, алай бла ала саулай Шимал Кавказгъа жайылгъандыла.

Малкъарукъ улу Быллымда Къала-Къолда бишлакъ завод да ишлетгенди, швейцариячы специалистни - Миллерни да - чакъыргъанды. Алай бла «Бакштейн» бишлакълагъа алыучуланы арасында уллу сурам болгъанды. Бир жыл аланы Нижегород ярмаркагъа элтип, диплом бла ахча саугъа да къытханды. Василий Верещагинни «Молочное дело в России» китабында Малкъарукъ улуну юсюнден да жазылады. Автор аны Кавказда европалы бишлакъланы биринчи болуп жарашдыргъаннга санайды эм продукциясына уллу багъа бичеди. Бий Къала-Къолда тау жерледе ёсерге боллукъ шаптал бахча да салгъанды. Ала иги эм татыулу тирлик берген терекчикле болгъандыла.

Ёз миллети – керти байлыгъы

Малкъарукъланы Дадаш кеси заманында билимли адамладан бирине саналгъанды. Ол, орус литературадан сора да, француз жазыучуланы чыгъармалары бла да иги шагъырей эди. Бютюнда Андре Шеньени, Жан Жак Руссону ишлери бла.

Дадаш ёз миллетин бек сюйгенди. Бир жол Огъары Чегемге къонакъгъа белгили геолог Герасимовну чакъырады да, биргесине чабакъ тутаргъа барады. Ол заманда нёгери сууда алтын болгъанын, аны жарашдырырча мадар этилсе, кеси, миллети да монглукъда жашаргъа онг табарыкъларын айтады. Дадаш аны ёз халкъы жарлы эсе да, саулукълу болгъанын эм азатлыкъны багъалай билгенин билдиреди. Алтын а анга хата болмаса, хайыр келтирмезлигин да чертеди.

1932 жылда Малкъарукъ улугъа Бакугъа кёчерге тюшеди. Бир къауум заманны ол уллу эл мюлк биригиуде сют малчылыкъ жаны бла специалист болуп урунгъанды. Айтханларына кёре 1934 жылда ауушханды.

Къызлары Фатима бла Дауумхан таулу тиширыуланы арасында биринчиле болуп медицина жаны бла бийик билим алгъандыла. Гитче къызы Сафият инженер-химик, аны уллусу Джан Азербайджанда белгили жамаат къуллукъчу болгъанды. Жашлары Исмайыл бла Солтан ажымлы ёлгендиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ЖАШ ТЁЛЮ

Ахшы муратларына жетерге таукеллик

Жыл сайын университетибизни медицина факультетини «багъыу иш» бёлюмюн жетишимли тауусуп, къызыл дипломлагъа тийишли болгъан жашларыбыз бла къызларыбыз бизни къууандыргъан, ышандыргъан да этедиле. Быйыл а аллай даражагъа жетгенлерибиз оноулан боладыла. Аладан бири Чочайланы Азаматды.

Таматагъа-гитчеге да тийишлисича намыс-хурмет берирге, къатындагъылагъа болушлукъ этерге юйреннгенди. Атасы бла анасындан а китап окъургъа да.

Азамат адам медицинагъа биреуню сёзю бла баргъанны тюз кёрмейди, аны жюрегинг бла сюерге, не ызны сайларыгъынгы да кесинг билирге, ангыларгъа керексе, дейди. Аны себепли ол анасы Асият медсестра болгъаны ючюн угъай, кесин врачдан башха усталыкъда кёрмей, бу бёлюмге алай бла баргъанды.

Школда иги окъугъаны себепли, бир къырал экзаменлени да жетишимли берип, аладан саулай да 240 балл алып, университетге алай киргенди. Студент болгъан ал кезиуюнден да билгенди ол вузгъа нек келгенин, окъууу къыйын боллугъун да, анда жетишимге жетген а бютюнда.

Алай эсе да, ол курсуну старостасы болургъа, факультетни студент-илму жамауатыны башчысы, университетни уа илму-студент обществосуну таматасыны биринчи орунбасары болургъа да жетишгенди. Мындан арысында да бу жумушну бардыргъанлай турур акъылдады. Нек дегенде ординатураны кесибизни окъуу юйде ётер умутдады.

Илму бла кюреше, РИНЦ-ни, ВАК-ны тизмесине кийирилген журналланы бетлеринде да басмалагъанды ишлерин. Андан тышында да, Американы аллай басма изданияларында да ингилиз тилде чыкъгъандыла статьялары, ол санда коронавирусну юсюнден жазгъанлары да. Анга илму башчылыкъны уа Трансдисциплиналы технологияла институтну директору Владимир Стефанович Мокий этгенди.

Азамат окъуу юйле эмда халкъла аралы, Шимал Кавказ, Россей даражалы конференциялагъа, симпозиумлагъа аслам халда къатышады. Ставропольдагъы къырал медицина университетни башламчылыгъы бла «Иги окъугъанланы академиясы» деген ат бла организацияла ачылгъандыла вузлада, ол санда бизде да. Хар университет а анга он эм ахшы студентни сайлайды. Аладан бири болгъанындан сора да, Чочай улу вузубузну сагъынылгъан академиясына башчылыкъ этип тургъанды.

Огъарыда аны магистратурагъа кирир мураты болгъанын сагъыннганбыз. Ол къагъытларын кесибизни университетге бла Москвада медицина жаны бла окъуу юйледен бирине бергенди. Алай эсе да, ара шахардагъы вузгъа ётген окъуна этсе да, мында къаллыгъын айтады. Ары жаланда кираллыгъын бла къаллыгъын, кесини билимин сынар акъылда бергенди.

Нальчикде къалып ишлерге, окъургъа сюйгенини юсюнден а былай айтады: «Уллу шахарлада бизден сора да бардыла ишлерикле, адамлагъа болушлукъ берликле. Мен а биз ёз жерибизни медицинасын айнытсакъ, жамауатыбызгъа себеплик берсек сюеме. Мында да бардыла юлгю алырча врачларыбыз, сынамларына тюшюнюрчаларыбыз».

Аланы окъутханланы барысына да ыспас эте, билим алама деген бизни университетледе да аллай онгла, преподавательле болгъанларын белгилейди. Бюгюнлюкде окъургъа сюйгенни отоунда беклеп къойсанг да, интернетни болушлугъу бла окъуна ол кесине керекли информацияны, литератураны табаргъа боллукъду, дейди.

Жаш адам бла ушакъ эте, кертиси бла да, аны акъылын, оюмун ангылата билгенин сезе, аланы юйретгенлеге кесинг да хурмет бересе. Андан да бек къууандыргъаны уа аны малкъар тилибизде шатык сёлешгениди. Аллайланы кёре, ол сайлагъан усталыгъында жетишимли, юлгюлю болгъанындан, медицинаны айнытханындан сора да, тилибизни ёчюлюп къалмазына себеплик этер деп, ышанырыгъынг келеди.

Азамат «терапия» ызны сайлар акъылдады. Ординатураны тауусуп, андан ары окъур мураты да барды. Ишлегени бла бирге уа, илмуну да къоймаз умутдады.

Практика бла кюрешген врачны заманы башха затлагъа аз къалгъанын билсе да, ол кеси ишинде тамамлагъанны къагъытха тюшюрюрге, аны сынамы бла бирсиле да хайырланырларын сюеди.

Медицинадан сора да, ол психологияны жаратады. Бу жаны бла ангылауу, сезими да барды. Дагъыда ол илму, суратлау литератураны окъуйду. Жырларгъа да угъай демейди. Эгешчиги ветеринар боллугъун, къарындашчыгъы да врачны жолун сайларгъа сюйюп тургъанын айта, аланы жетишимлерине да къууанады.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

БАСМА

Къадарны къууанчлары, къайгъылары да

Бу кюнледе басмадан «Мурадин Туменов: судьбой дарованный путь» деген аты бла кёп жылланы ичинде къырал къуллукълада ишлеп келген малкъарлы жашха - Туменланы Мурадиннге аталгъан китап чыкъгъанды.

Китапны жигитини юсюнден айтханда, ол 1949 жылда Къыргъызстанда Ош областьны Наукъат районуну Кенеш элинде Хадисни бла Къазийланы Нафисатны юйюрлеринде туугъанды. Малкъар халкъ ата журтуна къайтхандан арысында аны юйюрю Бабугентде жашагъанды.

Мурадин 1967 жылда Къабарты-Малкъар къырал университетни зоотехния бёлюмюне кирип, аны бошагъанды. Урунуу жолун 1972 жылда Бабугентде «Чирик кёл» колхозда баш зоотехник болуп башлагъанды. Тёрт-беш жылдан аны районнга баш зоотехник этгендиле, алай, жыл да озгъунчу, комсомолну район комитетини биринчи секретарына айыргъандыла. Андан арысында ол жашауун партия эм къырал ишге атагъанды.

1980 жылда аны Ростовда Бийик партия школда окъургъа ийгендиле. Андан къайтханлай, Мурадин республикада халкъ контрольну инспекторуну къуллугъунда тёрт жыл бла жарым ишлегенди. Ызы бла аны Совет район комитетге биринчи секретарь, халкъ депутатланы район советине председатель этгендиле. Черек районну администрациясыны башчысы болуп, ол онтёрт жыл бла жарым ишлегенди.

Ол жыллада Огъары Малкъаргъа баргъан жолда тоннель, Бабугентде, бир къауум башха элледе да межгитле ишленнгендиле, Черек ГЭСге биринчи таш салыннганды, районда эллеге газ тартылгъанды, Бабугентде, Герпегежде, Жемталада, Аушигерде, Зарагижде суу ызла жангыртылгъандыла. Мечиланы Кязимни эли Шыкъыгъа жол ызланып, анда поэтни юйю, гюрбежиси да жангырып, музей магъана алгъандыла.

Мурадин КъМР-ни Парламентине депутатха тёрт кере айырылгъанды. Аны анда КъМР-ни Парламентини бир палатасыны председателини къуллугъуна салгъандыла. Россейни Президенти В.В. Путин къырал башчыгъа экинчи кере айырыла айланнганында, Туменланы Мурадинни кесини ышаннгылы адамы этгенди.

2004 жылда Тумен улун КъМР-ни Урунуу эм социал айныу министрини къуллугъуна салгъандыла. Ол жууаплы жерде ишлегенинде, Мурадинни башламчылыгъы бла ата-ана сауда ёксюзлюк сынагъан сабийлеге деп, республиканы жер-жерлеринде реабилитация арала ачылгъандыла, къартлагъа, саусузлагъа да адрес болушлукъ бериуню къурагъанды.

КъМР-ни табийгъатны сакълау эм хайырланыу министерствосунда министрни орунбасары, анда департаментни таматасы болуп да ишлегенди бир къауум заманны. Республиканы Башчысыны администрациясыны таматасыны орунбасары – Къырал службаны, коррупциягъа къажау кюрешни управлениясыны таматасы болуп да тургъанды. 2014 жылдан бери солуудады.

Къыркъ эки жылны ичинде адамла бла алай бирликде жашагъан Тумен улуну жашауу сейирди. Ол алай болгъанына бу китапны окъугъан ийнанмай къаллыкъ тюйюлдю: ол кёп болуннган ишге шагъатлыкъ этеди. Китап бир ненча бёлюмден къуралгъанды. Мурадинни юсюнден жазылгъан статьяла аны ал бёлюмюн къурайдыла. Аланы санларында интервьюла, статьяла, Тумен улугъа жораланнган назмула, ыразылыкъ сёзле да бардыла. Авторла уа – дуния таныгъан шайырла, Къабарты-Малкъарны халкъ поэтлери Зумакъулланы Танзиля, Созайланы Ахмат эм Беппайланы Муталип, КъЧР-ни халкъ поэтлери Ёзденланы Альберт бла Додуланы Аскер, Кавказны халкъ поэти Гуртуланы Салих, КъМР-ни халкъ жазыучулары Тёппеланы Алим бла Токумаланы Жагъафар, поэтле Тхазеплов Хасан, Николай Морозов, Мухамед Огузов эм башхала.

Китапны экинчи кесеги Черек районнга аталады. Ол бютюнда сейирди. Тумен улуну «Мени къадарым сени къадарынгда» деген эсгериулери бла башланады бу бёлюм. Районну бек уллу байлыгъы – адамлары да айтыладыла. Аланы атлары къалай жылыулу сагъынылгъанларын а окъуучу кеси да ыразы болуп сезерикди. Уллугъа – уллу, гитчеге гитче бола билген Мурадинни ёню ветеранла, ишчи адамла бла сёлешгенде - жылыулуду, жаш адамла бла тюбешгенде – таукелди, эллилежерлиле бла - ышаныулуду. Ишлери да анга кёре баргъандыла.

Район тамата халкъыбызны эсли адамларына не кёзден къарагъаны, къаллай сый-намыс бергени аны халкъ ёхтемлигибиз Мечиланы Кязимни 130-жыллыгъына, белгили журналист Геляланы Лизаны юбилейине, Залийханланы Жанакъайытны 80-жыллыгъына аталгъан тюбешиуледе айтхан сёзлеринде кёрюнюп турады. «Совет Союзну Жигити» деген сыйлы атха тийишли болгъан Уммайланы Мухажирни бла Карданланы Кабардны сынларын сюегенде, Аушигер, Жемтала, Къашхатау, алада ара мюлкле къуралгъанларына аталгъан жыйылыулада да айтханды жюрек сёзюн Туменланы Мурадин.

Жыйымдыкъны ючюнчю кесеги уа ол республиканы Парламентинде ишлеген заманында болгъан ишлеге аталады. Китап ариу суратла бла жасалгъанды. Анда Мурадиннге школда окъуп башлагъан заманындан бюгюннге дери багъалы болгъан адамланы кёрюрге боллукъду.

Китапны магъанасы кенгди – озгъан ёмюрню 70-чи жылларындан башлап, бара тургъан ёмюрню биринчи ононбеш жылларында къыралда, республикада, районда болгъан ишлени, ол замандагъы жашау болумну билирге сюйген мында кёп сорууларына жууап табарыкъды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Байламлыкъла

Туристлеге таплыкъгъа

МегаФон компанияны специалистлери Шимал Кавказда туристле асламыракъ болуучу талай жерледе интернет теркирек ишлерча этгендиле. Энди Къабарты-Малкъарда, Къарачай-Черкес Республикада, Дагъыстанда эмда Ставрополь крайда курорт шахарлада бла тау тийреледе да 4G интернет боллукъду.

Компанияны инженерлери тийишли оборудованияны бизде – Чегет къаяны, Ставропольеде уа – Железноводск кёлню къатларында, Къарачай-Черкесде – Домбайда бла Бал Чучхурланы, Дагъыстанда уа Сулак тарны бла Сары къумну тийрелеринде орнатхандыла.

LTE станцияла ишлеп башлагъанлары бла ол жерледе интернет 15-75 Мбит/с болгъанды. Аны хайырындан суратла, видео да социал сетьлеге терк тюшедиле, тюзюнлей эфир бардырыргъа да болады. Компанияда айтханларына кёре жаланда Железноводск кёлню къатындан туристле интернет бла тогъуз минг терабайт ашыргъандыла. Аллай бир суратны къагъытха тюшюрюп, бир бирини юсюне салса, ол къалау Минги таудан 82 кереге бийик боллукъду.

«Къыралны ичиндеги туризмге сурам ёсе баргъаны – связь операторлагъа Шимал Кавказда инфраструктураны андан ары айнытыргъа чакъырады. Аны себепли биз бютюнда белгили жерлени сайлагъанбыз. Сёз ючюн, Сулак тар АБШ-да Гранд-Каньондан 63 метрге теренди. Сары къумда уа «Белое солнце пустыни» деген кинофильмни тюшюрген эдиле. Энди ол тийрелеге солургъа келгенлеге терк ишлеген интернет да барды», - дегенди МегаФонну Шимал Кавказда инфраструктура проектлени тамамлау жаны бла башчысы Олег Постных.

Дагъыда компанияны билдириуюне кёре, озгъан жыл бла тенглешдиргенде быйыл Дагъыстаннга – 22, Къабарты-Малкъаргъа – 18, Къарачай-Черкесге – 14, Ставропольеге уа – 16 процентге аслам турист келгенди. Къонакъланы кёбюсю Москва областьдандыла. Ызы бла Краснодар крайны эмда Санкт-Петербургну бла Ленинград областьны келечилери барадыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

СОЛУУ

Гитчеле, абаданла да зауукълукъ табадыла

Кюн аяусуз къыздырады. Терек тюбюнде окъуна да иссилик тёзюп болмазчады. Аллай заманда бек игиди кёлню неда черекни жагъасында олтуруп солугъан. «Долинск» санаторийде аллай онгла бардыла – бир жанында Нарт уяны къалын агъачы, аллында уа - Нальчик черек. Аны башха жанына ётюп, бир кесек барсанг а – ариу кёл.

«Долинскни» арбазында ёсген терекле, гюлле, юлкюле да тёгерекге айбатлыкъ бередиле. Аланы ичлеринде кёп къатлы мекямла кёрюнген окъуна этмейдиле.

Биз ары баргъанда, кюн къызыудан болур эди, мында солуп, саулукъларын кючлендирген сабийлени, абаданланы да иги кесеги, мекямны ичинде шинтикледе, диванлада олтуруп, бир бирлери бла жарыкъ ушакъла бардыра эдиле. Арбазда уа къызчыкъла бла жашчыкъла ойнай эдиле.

– Бизге солургъа Россейни жыйырмадан артыкъ регионундан келедиле. Бусагъатда 364 адам солуйду. Дагъыда больницадан чыкъгъан саусузла реабилитация кезиулерин мында ётедиле. Быйыл биз санларында къыяулары болгъан сабийлени аналары бла бирге алгъанбыз, - дейди санаторийни директору, жашауууну къыркъ тёрт жылын бу системада ишге берген Ануар Ацканов.

Ол айтханыча, 2017 жылда санаторийде болгъан отоуланы барысы да жангыртылгъандыла. Битеу беш корпусда да Интернет барды. Полицияны къуллукъчулары тынчлыкъны, низамлыкъны сакълайдыла, кюннге эки-юч кере келип, халны кёрюп кетедиле.

Мында солугъанлагъа тёрт врач бла бир медсестра дайым кёз-къулакъ болгъанлай турадыла. Керек болса, терапевт, кардиолог, педиатр, невролог да олсагъат жетедиле. Жети инструктор-юйретиучю, татлы эмда татыулу аш-суу хазырлагъан устала да ишлерин сюйюп тамамлайдыла.

– Санаторийде солугъанланы кюннге тёрт кере ашатадыла, сабийлеге уа къошакъ азыкъ да бередиле. Эт, кёгетле, жемишле, конфетле не заманда да кёпдюле, – дейди директорну ишни къурау жаны бла орунбасары Татьяна Мисостова.

Директорну багъыу жаны бла орунбасары Ирина Темботова уа мында кёп тюрлю саусузлагъа, ол санда коронавирусдан ауруп къутулгъанлагъа, аякълары, къоллары, ёпкелери, нервалары, жюрек-къан тамырлары ауруп къыйналгъанлагъа да бакъгъанларын билдиргенди. «Саусуз сабийлени да аягъы юсюне салыргъа бизде битеу онгла бардыла. Жангы бёлюмле къуралгъандыла, багъыу амаллагъа да къошулгъанды. Бизде алыкъа кёп жерледе болмагъан магнитотурботрон аппарат барды, дагъыда прессотерапия (лимфодренаж) онкология ауруулары болгъанлагъа хайырлыды. Быйыл нафталан ванналаны да ачханбыз, ол а териси, аякълары ауругъанлагъа болушады», – дейди ол.

Ирина Темботова айтханнга кёре, санаторийде ишлеген медиклени барысыны да уллу сынамлары барды. Аны себепли кёпле бери къайтып келедиле. Сёз ючюн, Мокъаланы Мусса абаданлагъа, гитчелеге да багъады. Къымылдаялмай келгенле аны багъыуундан сора аягъы юсюне болуп кетедиле.

Хапарыбызгъа къошула, Татьяна Мисостова да санаторийге адамла кёп жерледен келгенлери себепли, аланы республика бла шагъырей этиуге да эс бургъанларын, эм ариу табийгъат жерлерибизге экскурсияла къуралгъанларын айтханды. «Бери гинжи театр да терк-терк келеди, сурат кёрмючле да къураладыла. Ингир сайын а санаторийни баш майданында той-оюн башланады. Бизни ишчилерибиз эстрада концертле да бардырадыла. Аллай ишлеге къошулургъа сюймегенлеге уа китапла, газетле, журналла окъургъа да онг барды. Ыразылыгъы болгъан а киногъа къарайды, шахмат, шашка, бильярд ойнайды», – дейди Татьяна Мисостова.

Мында эригирге заман болмагъанын солугъанла кеслери да айтадыла. «Къайда? Не зат? Къачан?», «Хайдагъыз жашла!», «Хайдагъыз, къызла!», «Санаторийде рекордла салгъан кюн», «КВН» дегенча эришиуле къураладыла. «Хар ким да стартха» деген ат бла уа спартакиадала бардырыладыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ТЮБЕШИУ

Хыйлачыла инсанланы ийнаныулукълары бла хайырланадыла

Хыйлачыланы алдаларына жаш адамла, абаданла да тюшерге боллукъдула. Аманлыкъчыла жамауатны ийнаныулугъу бла хайырланып, ахчаны урларгъа ёчдюле. Аны юсюнден КъМР-де МВД-да брифингде баргъанды сёз.

РФ-ни Ич ишле министерствосуну Нальчикде управлениясыны дознание бёлюмюню таматасы полицияны полковниги **Асанланы Заур** право низамны сакълаучула хыйлачылыкъ бла байламлы аманлыкъланы профилактикасы жаны бла къаллай жумушла толтурулгъанлары юсюнден айтханды. Ол билдиргенича, ахыр заманда телефонну эмда интернетни хайырланып этилген хыйлачылыкъла аслам болгъандыла.

- Не сылтау бла да адамны банк картасыны тарихлерин билирге кюрешедиле бузукъчула. Бирде уа инсанла танымагъан адамны айтханына асыры ийнаннгандан, ахчаны кеслерини ыразылыкълары бла бередиле анга, – дегенди ол.

Сёз профилактика мадарланы игилендириую юсюнден да баргъанды. Асанланы Заурну акъылына кёре, анга банкны келечилери да тири къатышыргъа керекдиле. Ала уа жамауатха уручуланы «ыргъакъларына» къалай тюшмезге боллугъун толу ангылаталлыкъдыла.

Брифингге Нальчикде УМВД-ны следствие управлениясыны следователи полицияны подполковниги **Хабас Псеунов** да къатышханды. Ол хыйлачылыкъланы тюрлюлерини юслеринден билдиргенди.

Жыйылыуда IT – технологияланы хайырланып этилген аманлыкълагъа къажау мадарланы юслеринден да баргъанды сёз. Аланы тохтатыр ючюн адамланы финанс билимлерин игилендирирге кереклисини юсюнден айтылгъанды. Аны бла бирге уа ангылатыу ишлеге кредит организацияланы, волонтёрланы да къатышдырыргъа кереклиси белгиленнгенди.

Право низамны сакълаучула тюбешиую ахырында республиканы жамауатын сакъ болургъа, танымагъан адамлагъа банк картаны тарихлерин билдирмезге чакъыргъандыла. Сёлешген адам сизни жууугъуз бир хатагъа тюшгенди, анга ахча керекди деген кезиуде уа, бек алгъа ол анга сёлешип, тюзюн ачыкъларгъа кереклисин белгилегендиле. Дагъыда банкла телефон бла бир тюрлю операцияла бардырмагъанларын да эсгертгендиле.

Право низамны сакълаучула журналистлени соруулары жууапла бергендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ИГИЛЕНДИРИУ

Ал жанында – спортха кёллендириу

Миллет проектлени, федерал, регион эм муниципал программаланы хайырындан республикада аслам спорт мекям ишленнгенди. Кёп элледе физкультура-саулукъну кючлеу комплексле, футбол эм спорт майданла ачылгъандыла, школлада спорт залла жангыртылгъандыла. Алай бла адамлагъа жарау этерге аслам онг чыкъгъанды, аланы жанындан да саулукълу жашау бардырыргъа, сабийлерин да спорт бла кюрешдирирге итиниулюк ёсгенди. Школчула да, тюрлю-тюрлю эришиулеге къатыша, хорлагъанланы къауумуна къошулгъанлары да ахшы шартды.

Битеу бу программаланы баш борчлары асламлы спортну бла физкультураны айнытыргъа себеплик этергеди. Спорт министерстводан бидиргенлерича, жылны ахырына Нальчикде «Дружба» скверни къатында спорткомплексни къурулушун бошаргъа белгиленеди. Ол 8 минг квадрат метрге жуукъ жерде орналады. Анда уллу универсал, тренажёр залла, 10 атдыруучу жери бла пневматика тир боллукъдула. Мында бир кереге жарауларын 138 адам бардыраллыкъдыла. Сабийлеге бла акъылбалыкъ болмагъанлагъа жюзюуден, фехтованиядан бла илишаннга атдырыудан секцияла ишлерикдиле.

Быйыл дагъыда 4 мингден аслам квадратметрлик буз араны къурулушу башланнганды, анда хоккей, фигурный катание, керлинг бла кюреширге жарарыкъды. Ол Нальчик сууну жагъасында 2-чи Тамань дивизия эм Хужоков атлы орамланы, Осетинская эм Владикавказское шоссени тийрелеринде уллу жаш тёлю спорт кластерни къурауну биринчи кесегиди. Анга шёндюгюлю баскетбол зал, регби ойнарча майдан эм сабий спорт-оюн ара да кирликдиле.

Сентябрьге Тёбен Чегемде - гитче футбол майдан, Аргуданда жылны ахырына ГТО-ну нормативлерин берирча майдан, экинчи жыл а Элбрусда да аллай объект ишленирикдиле. Спорт инфраструктураны айнытыу проектле республиканы битеу районларында да бардыруллыкъдыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

РОСГВАРДИЯ

Жашла тириликлерин кёргюзтгендиле

«Росгвардия бла солуу кезиу» акцияны чеклеринде Звёздныйде орналгъан аскерчи бёлюмню келечилери «Кавказ» санаторийде тургъан сабийлеге зарядка бардыргъандыла, деп билдиргендиле бизге Управлениянны пресс-службасындан. Ведомствону келечилери жаш адамлагъа саулукъну, санланы къалай кючлерге боллугъун кёргюзтгендиле.

Битеу да бирге аскерчиле бла бир тизгиннге 40 жашчыкъ бла къызчыкъ тургъандыла. Ала къонакъладан артха къалмазгъа кюрешгендиле.

- Сабийле саулукълары иги болгъанын кёргюзтгендиле, аладан бирлери уа аскерде къуллукъ этиуге сейирлери болгъанын да айтхандыла. Жашланы арасында аскерчи билим алыргъа итиннгенле да бар эдиле, – дегенди аскер бёлюмню клубуну таматасы Константин Пахомов.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ХАЗЫРЛАНЫУ

Магъаналы жумушла тамамланадыла

«Маданият» миллет проектге кёре Нальчикде Жаш къараучуну театрына тынгылы ремонт этиледи. Мекямны башында къанжалларын, инженер коммуникацияларын, сантехникасын, терезелерин, эшиклерин алышхандыла, атлауучларын жангыртхандыла эм ичин, тышын да сюртгендиле. От тюшюуден сакъларча система да жангыртылгъанды. Аны бла бирге саулукълары бла байламлы чекленнген онглары болгъанлагъа тап болурча амалла да къуралгъандыла, ол санда пандус эм лифт да боллукъдула. Бюгюнлюкде театрда тийишли оборудованияны жарашдырып кюрешедиле.

Кёп болмай сагъыныльгъан проектни чеклеринде Тырныауузда 1950-чи жыллада ишленнген, бусагъатда Отарланы Сейидни атын жюрютген ара бибилиотека да жангыртылгъанды. Аны ичи, тышы да сюртюлюп, омакъ болгъандыла. Жылытыучу системасын, терезелерин, эшиклерин, суу, газ быргъыларын, ток чыбыкъларын да жангыртхандыла. Жуукъ заманда жангы мебель да саллыкъдыла.

Бюгюнлюкде библиотекагъа 1500-ден аслам окъуучу жюрюйдю. Энди ол жангы излемлеге келиширча боллукъду. Ол санда 3D-техника, мультимедиа пространство эм окъуучуланы клубу да ишлерикди.

– Мекямны жангыртыргъа «Маданият» миллет проектни чеклеринде бардырылгъан «Муниципал китапханаланы жангыртыу» федерал конкурсда хорлагъаныбызны хайырындан онг табылгъанды. Бизни баш борчубуз – окъуучулагъа тап болурча, сейирлерин бурурча онгла къураргъады, ол санда гитчелеге да. Алгъын замандача, алагъа сабий абонемент да берилликди. Китапладан сора да, интерактив устройстволада ойнаргъа эм башха акциялагъа бла кружоклагъа къатышыргъа да амал тапдыыллыкъды, –дейди учреждениянны таматасы Тебердиланы Лейля.

Планнга кёре, Жаш къараучуну театры эм ара библиотека да Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгъыны кюнюнде къууанч халда ачыллыкъдыла.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

КЪАРАУ

Табийгъат газ сакълыкъны излейди

Жыл башланнганлы «Газпром газораспределение Нальчик» биригиую специалистлери 76 мингден аслам юйде кёк отлукъ бла байламлы техника болумну тинтгендиле. Жашау журтлада эм фатарлада газ оборудование къоркъуусуз болуруна энчи эс бургъандыла. Кёпле ожакъланы, хауа жюрюген быргъыланы кеслери алларына жарашдырадыла. Аны хатасындан ууланнганла, ёлгенле да кёп боладыла. Ол себепден специалист, бир тюрлю бузукълукъну эслесе, анга ремонт бардырыргъа, эсгертиу этерге борчлуду.

Газ тартылгъан жашау журтланы иелери техника жумушла бла жалчытыр ючюн келишим къураргъа керекдиле. Юйлеринде къоркъуусузлукъ ючюн толусунлай ала жууаплыдыла.

– Жарсыугъа, адамланы иги кесеги келишимде жазылгъан жорукъланы толтурмайдыла. Сёз ючюн, рейдлени кезиуюнде газчыланы оборудованиялары къараргъа юйлерине жибермейдиле. Газгъа уллу кёллюлюк этерге жарамагъанын, ол уллу жарсыулагъа келтирирге боллугъун бир-бирле ангыларгъа сюймейдиле, – дейди «Газпром газораспределение Нальчик» биригиую толтуруучу директоруну орунбасары Анзор Тутуков.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

КъМР-ни Маданият министерствосуну, «КБР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы коллективлери «КБР-Медиа» ГКУ-ну юридический бёлюмюню таматасы **КАУФОВА Карина Мусовнагъа** къарындашы **КАУФОВ Мурат Мусович** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, къайгъы сёз бередиле.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62.** Корректорла – **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85, 40-28-97.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люаза (1-чи бет), Бийчеккуланы Жаннета (2-чи бет), Геляланы Валентина (3,4-чю бетле) – корректорла.

Тиражы **1452** экз. Заказ № **1543**

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru